

Motywy głosowania w wyborach prezydenckich 2020

Znak jakości przyznany CBOS przez
Organizację Firm Badania Opinii i Rynku 20 stycznia 2020 roku



Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Świętojerska 5/7, 00-236 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Rywalizacja w tegorocznych wyborach prezydenckich była wyjątkowo emocjonująca i zacięta. Mobilizacja wyborcza zwolenników obu głównych pretendentów do urzędu prezydenta sprawiła, że wynik wyborów był trudny do przewidzenia, zaś różnica głosów w drugiej turze stosunkowo niewielka, mniejsza (zarówno procentowo, jak i w liczbach bezwzględnych) nawet niż w wyborach z 1995 roku, kiedy to w rozstrzygającej turze spotkali się Lech Wałęsa i Aleksander Kwaśniewski. W pierwszej turze wart odnotowania wynik (13,87%) uzyskał Szymon Hołownia, który już po wyborach stworzył ruch społeczny Polska 2050. Stosunkowo wielu wyborców poparło w pierwszej turze kandydata Konfederacji Wolność i Niepodległość Krzysztofa Bosaka (6,78%). Poniżej oczekiwań i aspiracji wypadli natomiast Władysław Kosiniak-Kamysz (który przed zmianą kandydata przez Koalicję Obywatelską w pewnym momencie mógł nawet liczyć na udział w drugiej turze) i Robert Biedroń.

W badaniu zrealizowanym pomiędzy pierwszą a drugą turą wyborów prezydenckich przyjrzelśmy się elektoratom poszczególnych kandydatów, a w szczególności deklarowanym motywom poparcia każdego z nich w wyborach¹.

PIERWSZA TURA WYBORÓW PREZYDENCKICH – CHARAKTERYSTYKA ELEKTORATÓW I MOTYWÓW GŁOSOWANIA

O swoich motywacjach wyborczych ankietowani opowiadali, odpowiadając na pytanie otwarte: „Dlaczego głosował(a) Pan(i) na tego właśnie kandydata? Co o tym zadecydowało?”.

Dla lepszego zrozumienia motywów głosowania ich analizę poprzedziliśmy charakterystykami społeczno-demograficznymi wyborców poszczególnych kandydatów.

Andrzej Duda Większość badanych, którzy zadeklarowali udział w pierwszej turze wyborów prezydenckich, poparła urzędującego prezydenta. Połowa jego wyborców to kobiety, połowa – mężczyźni. Wśród ogółu głosujących było nieco więcej kobiet (52%) niż mężczyzn (48%). Największą część jego elektoratu stanowiły osoby w wieku od 55 do 64 lat (27%) i starsze (31%) – tym samym

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (361) przeprowadzono w ramach procedury mixed-mode na reprezentatywnej imiennej próbie pełnoletnich mieszkańców Polski, wylosowanej z rejestru PESEL.

Każdy respondent wybierał samodzielnie jedną z metod:

- wywiad bezpośredni z udziałem ankietera (metoda CAPI),
- wywiad telefoniczny po skontaktowaniu się z ankieterem CBOS (CATI) – dane kontaktowe respondent otrzymywał w liście zapowiednim od CBOS,
- samodzielne wypełnienie ankiety internetowej, do której dostęp był możliwy na podstawie loginu i hasła przekazanego respondentowi w liście zapowiednim od CBOS.

We wszystkich trzech przypadkach ankieta miała taki sam zestaw pytań oraz strukturę. Badanie zrealizowano w dniach od 30 czerwca do 9 lipca 2020 roku na próbie liczącej 1339 osób (w tym: 66,1% metodą CAPI, 19,6% – CATI i 14,3% – CAWI).

prezydent miał najstarszych wyborców (średnia wieku: 56 lat). Ogółem dwie piąte głosujących (40%) to emeryci, a dalsze 8% – renciści. Ponad połowę (52%) stanowili mieszkańcy wsi. Elektorat Andrzeja Dudy był nie tylko najstarszy, ale także najślabiej wykształcony (22% jego wyborców deklarowało wykształcenie podstawowe, 33% – zasadnicze zawodowe) i relatywnie słabo sytuowany (16% deklarowało miesięczne dochody na osobę w gospodarstwie domowym poniżej 1000 zł, a 30% – mieszczące się w granicach 1000–1499 zł; jedynie co dziesiąty miał do dyspozycji *per capita* co najmniej 3000 zł)². Jeśli chodzi o profil polityczny i światopoglądowy, to zdecydowana większość wyborców Andrzeja Dudy deklarowała prawicowe poglądy polityczne (70%) i zaliczała się do sympatyków obozu władzy (70%). Wyborcy Andrzeja Dudy wyróżniali się religijnością: 53% z nich uczestniczy w praktykach religijnych przeciętnie raz w tygodniu, a 8% częściej.

Wyborcy Andrzeja Dudy kierowali się w głównej mierze pozytywną oceną jego prezydentury i – szerzej – dokonań rządów Prawa i Sprawiedliwości. Najwięcej osób wyrażało ogólne zadowolenie z mijającej kadencji prezydenta, mówiąc, że Andrzej Duda *dużo zrobił, sprawdził się, zasługuje na wygraną*, i podkreślając, że obecnie *lepiej się dzieje w kraju*. Blisko co piąty wyborca Andrzeja Dudy wskazywał, że prezydent spełnił obietnice wyborcze z 2015 roku, jest wiarygodny i budzi zaufanie. Wśród konkretnych zasług prezydenta najczęściej wymieniano program Rodzina 500 plus i generalnie politykę prorodzinną. Stosunkowo dużo osób wskazywało na poprawę sytuacji emerytów: 13. emeryturę i zapowiedź wypłaty 14., podwyżki świadczeń emerytalnych. Wśród innych działań na rzecz społeczeństwa wymieniano m.in. obniżenie wieku emerytalnego, wsparcie niepełnosprawnych, troskę o pracowników (*wymuszenie podwyżek na pracodawcach*), ulgi dla młodych i – ogólnie – poprawę poziomu życia ludzi. Polityka całego obozu władzy i prezydenta jako jego części (co podkreślano w kampanii wyborczej) zbudowała wizerunek Andrzeja Dudy jako prezydenta, który troszczy się o ludzi i działa na ich rzecz, co znalazło odbicie w odpowiedziach badanych (*coś chce zrobić dla ludzi, szanuje ludzi, kocha Polskę i Polaków; słucha ludzi, jest blisko ludzi, myśli o całym społeczeństwie*). Do innych zasług Andrzeja Dudy (i całego obozu władzy) zaliczano także: dbałość o gospodarkę i rolnictwo, budowę infrastruktury drogowej, skuteczną walkę z epidemią koronawirusa i jej gospodarczymi efektami (*pomoc dla przedsiębiorstw w czasie epidemii, utrzymał dużo miejsc pracy*). Spora część osób doceniała także działania prezydenta na arenie międzynarodowej. Najczęściej mówiono w tym kontekście o tym, że prezydent dobrze reprezentuje Polskę i dba o wizerunek naszego kraju. Poza tym argumentowano, że prezydent działa na rzecz dobrych relacji międzynarodowych, wskazując na stosunki ze Stanami Zjednoczonymi, zniesienie wiz do tego kraju oraz na zwiększenie bezpieczeństwa Polski.

Niektórzy wyrażali ogólnie chęć kontynuacji obecnego kierunku działania bądź chwalili program kandydata.

² W rozkładzie procentowym pominięto osoby niepotrafiące lub niechcące określić wysokości dochodów *per capita*.

Część wyborców jako argument przemawiający za poparciem obecnego prezydenta wymieniała dobrą współpracę z rządem (*większe prawdopodobieństwo spokoju w kraju; ktoś inny może rozwalić to, co PiS zrobił; żeby wszystkie znaczące dla tego rządu i rozwoju gospodarczego ustawy były bezzwłocznie podpisywane, a nie leżały miesiącami w Senacie, tak jak teraz*). Argument ten nie był jednak zbyt często przywoływany, być może dlatego, że – jak pokazują wcześniej omawiane motywy poparcia Andrzeja Dudy – prezydent jest postrzegany i oceniany jako integralna część rządzącego obozu.

Spora grupa głosujących na Andrzeja Dudę powoływała się na względy ideowe, światopoglądowe. Prezydenta opisywano jako patriotę, katolika, człowieka o konserwatywnych, prawicowych poglądach, szanującego tradycję, strażnika wartości (*oddany jest ojczyźnie; to jest Polak z polskim sercem; prezydent, który wyznaje Boga, opowiada się za wyznaniem Bóg-Honor-Ojczyzna, broni życia ludzkiego od naturalnego poczęcia do naturalnej śmierci; nie jest przeciwko Kościołowi*).

Duża grupa osób odnosiła się do osobistych cech kandydata, które – ich zdaniem – predysponują go do dalszego sprawowania dotychczasowej funkcji i zaważyły na ich decyzjach wyborczych. Podkreślano postawę etyczną prezydenta, opisując go jako człowieka uczciwego, prawego, szczerego, prawdomównego, sumiennego i po prostu dobrego (*z całej tej ekipy najbardziej uczciwy i rzetelny; nie kłamie; moralnie się prowadzi*). Osoby akcentujące uczciwość i prawdomówność prezydenta często nawiązywały zarazem do realizowania przez niego obietnic wyborczych. W ocenie swoich wyborców prezydent jest dobrym mówcą, ma łatwość przemawiania (*rozumiem, o czym mówi; mówi bez kartki; mądrze, prosto i statecznie mówi; waży słowa*). Podkreślano również, że prezydent jest człowiekiem wykształconym, inteligentnym, mądrym, kompetentnym, znającym języki obce. Wymieniano również inne zalety i przymioty, którymi – w ocenie swoich wyborców – obdarzony jest Andrzej Duda. Ich zdaniem prezydent jest spokojny, zrównoważony, kulturalny, rozsądny, odpowiedzialny, pracowity (*umie się wszędzie zachować, jest na poziomie, jest osobą stateczną; klasa, spokój; najbardziej rozsądny ze wszystkich dotychczasowych prezydentów, posiada ogładę urzędniczą*). Chwalono także niekiedy prezencję, aparycję prezydenta.

Wyborcy, podejmując decyzję o poparciu danego kandydata, są do niego mniej lub bardziej przekonani. Niekiedy, dokonując wyboru, kierują się w mniejszym stopniu identyfikacją z kandydatem i jego celami, programem itd., a w większym niechęcią do kontrkandydatów. Stopień przekonania wyborców do poszczególnych kandydatów na prezydenta w ostatnich wyborach także był różny. Jak wynika z deklaracji, Andrzej Duda miał stosunkowo dużo zagorzałych zwolenników, którzy uważali go za jedyne i najlepszego kandydata (*takiego jeszcze nie mieliśmy prezydenta; nasz prezydent; jedyny dobry wybór; pan prezydent Andrzej Duda to jest samo dobro dla ludzi, dla Polski; święty chłop; spełnia moje oczekiwania na każdym polu swojej działalności; uważam, że jest to najlepszy prezydent, jakiego Polska miała od czasu prezydenta Lecha Kaczyńskiego, którego politykę on kontynuuje i żaden z kandydatów mu nie dorównuje; najlepszy prezydent od 1945 roku*). Część osób wyrażała bardziej umiarkowane swój pozytywny stosunek do Andrzeja Dudy, mówiąc, że to odpowiednia osoba, kandydat, który im odpowiada, itd. Niektórzy deklarowali, że podzielają poglądy i wartości reprezentowane przez prezydenta lub że zawsze na niego głosują. Były też osoby, choć niezbyt liczne, które deklarowały, że żaden z kandydatów im się nie podoba i – głosując na Andrzeja Dudę – wybierają mniejsze zło.

Motywy głosowania na Andrzeja Dudę

N=465

Pozytywna ocena prezydentury

Dobra ocena mijającej kadencji prezydenta: dobrze rządzi, dużo zrobił, sprawdził się, zasługuje na wygraną – ogólnie	33%
Spełnił obietnice, jest wiarygodny, budzi zaufanie	18%
Konkretne osiągnięcia i zasługi: polityka prorodzinna, 500+, daje pieniądze, troska o dzieci, wiele robi dla rodzin	14%
Konkretne osiągnięcia i zasługi: 13. emerytura, 14. emerytura, podwyżki emerytur, troska o emerytów	8%
Prospołeczne motywacje i działania: coś chce zrobić dla ludzi, walczy o wszystkich ludzi, szacunek dla zwykłego obywatela	8%
Inne prospołeczne działania: troska o niepełnosprawnych, ulgi dla młodych, obniżenie wieku emerytalnego, dba o biednych, troska o pracowników	5%
Inne konkretne osiągnięcia obecnej władzy i prezydenta: drogi, rolnictwo, gospodarka, pomoc dla firm w czasie epidemii	5%
Dobrze, godnie reprezentuje kraj na arenie międzynarodowej, dba o wizerunek Polski	7%
Polityka zagraniczna, dobre stosunki międzynarodowe, relacje z USA, bezpieczeństwo państwa, zniesienie wiz do USA	3%
Chęć kontynuacji: idzie w dobrym kierunku, nadzieje na przyszłość, chcę, żeby było tak, jak jest teraz – ogólnie	3%
Dobry program – ogólnie	2%
Skorzystała(a)m na prezydenturze, moja rodzina skorzystała	1%
Dobra współpraca z rządem: nie wetuje ustaw, większe prawdopodobieństwo spokoju w kraju	3%

Ideowy profil kandydata

Względy ideowe: patriotyzm, konserwatyzm, prawica, obrońca wiary, dba o tradycję, kulturę, wartości, katolik	7%
--	----

Pozytywne cechy kandydata

Zalety moralne: sumienny, uczciwy, człowiek prawy, szczerzy i oddany, dobry człowiek	6%
Dobry mówca, łatwość przemawiania, mówi bez kartki, rozumiem, o czym mówi	3%
Zalety umysłu: mądry, wykształcony, inteligentny, kompetentny, zna języki obce	3%
Inne zalety: zrównoważony, spokojny, pracowity, kulturalny, rozsądny, odpowiedzialny itd.	5%
Prezencja, aparycja, wygląd	1%

Identyfikacja z kandydatem

Najlepszy kandydat, jedyny dobry wybór	7%
Ogólnie – pasuje mi, odpowiada mi, podoba mi się i lubię go, odpowiedni kandydat	6%
Brak lepszej alternatywy: wybieram mniejsze zło, nie ma żadnego dobrego kandydata; nie podoba mi się Trzaskowski	3%
Jest mi bliski, podzielam jego poglądy, wartości – ogólnie	1%
Zawsze na niego głosuję, jestem za PiS i zawsze będę tak głosować	1%

Inne

Wpływ rodziny: bo moja rodzina tak chciała, większość głosów mojej rodziny	1%
Pozostałe odpowiedzi	1%
Trudno powiedzieć	1%

Rafał Trzaskowski Poparcie dla Rafała Trzaskowskiego było w mniejszym stopniu niż poparcie dla urzędującego prezydenta określone przez cechy społeczno-demograficzne badanych. Spośród podstawowych charakterystyk większe znaczenie niż w przypadku Andrzeja Dudy miała jedynie płeć. W elektoracie głównego kontrkandydata urzędującego prezydenta dominowały kobiety (63%). Pod względem wieku wyborcy Rafała Trzaskowskiego nie odbiegali od ogółu wyborców (średnia wieku – 50 lat). Prezydent Warszawy przyciągnął głównie miejski elektorat. Wśród jego wyborców było proporcjonalnie o połowę mniej niż wśród ogółu głosujących mieszkańców wsi (19%), a blisko dwukrotnie więcej mieszkańców największych miast, liczących co najmniej pół miliona ludności (19%). Wyborcy Rafała Trzaskowskiego byli lepiej wykształceni i sytuowani niż przeciętnie: prawie połowa z nich (48%) miała wyższe wykształcenie, 33% deklarowało miesięczne dochody *per capita* w wysokości co najmniej 3000 zł, a 30% – w wysokości od 2000 do 2999 zł³. Prezydenta Warszawy poparli przede wszystkim wyborcy o lewicowych (39%) i centrowych (35%) poglądach politycznych; mniej niż przeciętnie religijni: 35% z nich nie uczestniczy w praktykach religijnych, a 26% robi to sporadycznie. Większość z nich (61%) zalicza się do zwolenników opozycji, a 37% nie sympatyzuje ani z opozycją, ani z rządzącymi.

Motywy poparcia Rafała Trzaskowskiego w pierwszej turze były złożone. Najogólniej rzecz biorąc, można wśród nich wyodrębnić trzy najważniejsze elementy: chęć zmiany władzy, pozytywny wizerunek samego kandydata oraz kalkulację szans na wygraną w wyborach.

W ocenie swoich wyborców Rafał Trzaskowski to człowiek, który gwarantował zmiany w kraju. Wielu z nich dostrzegало potrzebę kontroli rządzących i wyrażало przekonanie, że władza nie powinna być skupiona w jednych rękach, bo prowadzi to do jej nadużywania (*nie chciałem, żeby partia rządząca i prezydent byli z tej samej partii; będzie miał kontrolę nad rządem i Sejmem; możliwość zawetowania ustaw; historia uczy, że w demokratycznych krajach, jeśli cała władza należy do jednej opcji politycznej, zazwyczaj prowadzi to do dyktatorskich i autorytarnych zapędów; to, co dziś mamy w naszym kraju – to – moim zdaniem prosta droga do dyktatu jedynie słusznej partii; R. Trzaskowski to szansa na równowagę*). Inni wyrażali nadzieję, że ich kandydat będzie stał na straży konstytucji i praworządności w Polsce (*mam nadzieję, że przywróci pełen porządek prawny w Polsce; Polska stanie się krajem praworządnym; Rafał Trzaskowski to osoba, która może sprawić, że w Polsce wróci demokracja, poszanowanie praw obywateli, uczciwość polityków i niezależność sądu*). Oprócz argumentów wskazujących na potrzebę ograniczenia władzy rządzącego obozu, chwalono, na ogół dość ogólnie, program wyborczy Rafała Trzaskowskiego i wyrażano nadzieję na poprawę sytuacji. Konkretnie oczekiwania dotyczyły m.in.: w kraju – odpowiedzialnej polityki gospodarczej i finansowej (*myślenie o gospodarce długoterminowej; odpowiedzialne traktowanie finansów państwa; jestem przeciwna rozdawaniu pieniędzy*), a na arenie międzynarodowej – poprawy pozycji i wizerunku Polski w Europie i na świecie, w szczególności relacji w ramach Unii Europejskiej (*perspektywa odbudowy dobrej współpracy z UE; niepokoi mnie wyprowadzenie z Unii Europejskiej, może zapobiegnie wyprowadzeniu; mam też nadzieję, że będzie przywrócona opinia jak przed 2015 rokiem*).

³ W rozkładzie procentowym pominięto osoby niepotrafiące lub niechcące określić wysokości dochodów *per capita*.

Część osób wskazywała na polityczny i ideowy profil swojego kandydata. Ankietowani podkreślali, że Rafał Trzaskowski reprezentuje biską im opcję polityczną; partię, z którą się identyfikują, oraz akcentowali jego liberalne poglądy, m.in. podejście do takich kwestii jak prawa osób LGBT czy aborcja.

Spora osób wyrażało ogólnie identyfikację z kandydatem, deklarując, że podzielają jego poglądy i wartości. Równie wielu podkreślało, że Rafał Trzaskowski jest wiarygodny, przekonujący i budzi zaufanie.

O ile dla sporej grupy wyborców Andrzeja Dudy był on po prostu najlepszym kandydatem, o tyle wybór Rafała Trzaskowskiego był często decyzją wyrażającą sprzeciw wobec obozu władzy, w tym obecnego prezydenta (*każdy będzie lepszy od aktualnego, jestem przeciwko Dudzie; byle kto, byle nie PiS; innego wyjścia nie było, nie cierpię PiS-u*). Mniej osób deklarowało, że Rafał Trzaskowski to po prostu odpowiedni kandydat na urząd prezydenta lub że to najlepszy wybór.

Niezależnie od tego, że głosowanie negatywne – przeciwko obecnej władzy – było ważnym motywem poparcia Rafała Trzaskowskiego w wyborach, to sam kandydat był przez swoich wyborców oceniany bardzo pozytywnie. Wymieniano bardzo wiele cech Rafała Trzaskowskiego, które predysponują go do roli prezydenta i wpłynęły na decyzje wyborcze respondentów. Doceniano przede wszystkim jego kompetencje i przygotowanie merytoryczne: podkreślano jego inteligencję, wykształcenie, znajomość języków, a także doświadczenie polityczne, przede wszystkim to, że sprawdził się jako prezydent Warszawy. Mimo doświadczenia politycznego jednocześnie był opisywany jako człowiek młody i w polityce dość świeży (*świeża krew*).

Dostrzegano determinację Rafała Trzaskowskiego w wyborczej walce: określano go jako człowieka dynamicznego, przebojowego, walecznego, stanowczego. Jednocześnie jednak charakteryzowano go jako osobę spokojną, wyważoną, kulturalną, rozsądną. Akcentowano, że jest politykiem, który ma swoje zdanie, jest samodzielny i niezależny (*nie jest marionetką*). Niektórzy podkreślali jego obycie w świecie (*Europejczyk; jedyny, którego nie będziemy się wstydzić*), a także elokwencję. Ponadto w ocenie wyborców jest on osobą uczciwą, szczerą i prawdomówną.

Ważny dla wyborców Rafała Trzaskowskiego był jego stosunek do innych, który – w ich opinii – charakteryzuje otwartość, szacunek i tolerancja. Pozytywnie oceniano jego niekonfrontacyjną postawę w kampanii wyborczej: to, że – jak mówiono – nie dzieli ludzi, dąży do zgody, chce się porozumieć ze wszystkimi (*tak podzielonego społeczeństwa nigdy nie było; jego podejście do budowania zgody; chce się porozumieć również z mającymi inne zdanie; dąży do wspólnej Polski bez podziałów*).

Atutem Rafała Trzaskowskiego była także – w ocenie jego wyborców – żona.

Spora część osób już w pierwszej turze wybrała Rafała Trzaskowskiego jako polityka mającego największe szanse na pokonanie urzędującego prezydenta.

Motywy głosowania na Rafała Trzaskowskiego

N=232

Nadzieje na zmianę i poprawę rządzenia

Kandydat zmiany, czas na zmiany, chęć zmiany – ogólnie	12%
Zapewnienie równowagi, podziału władzy, żeby cała władza nie była w rękach jednej partii	10%
Przestrzega i będzie przestrzegał reguł demokratycznych; będzie stał na straży konstytucji, praworządności	9%
Dobry program, ogólnie wyrażana nadzieja na poprawę sytuacji; ma plan na Polskę, idzie w dobrym kierunku	11%
Wizja polityki zagranicznej, przywróci dobry wizerunek Polski w Europie, odbudowa stosunków z UE	3%
Program gospodarczy, poglądy na gospodarkę i oczekiwania respondenta w tym zakresie	2%
Inne konkretne oczekiwania, np. dialog z nauczycielami, dopłaty dla młodych ludzi; poprawa samorządności	3%

Polityczne afiliacje i ideowy profil kandydata

Reprezentuje bliską mi opcję polityczną; jest z PO, oparcie w partii o ugruntowanej pozycji	3%
Względy ideowe: liberalizm światopoglądowy; podejście do LGBT, aborcji	3%

Identyfikacja z kandydatem

Głosowanie negatywne: mniejsze zło, każdy będzie lepszy od aktualnego, jestem przeciwko Dudzie, jest anty-PIS	17%
Odpowiedni kandydat, podoba mi się, będzie lepszym prezydentem, nadaje się na prezydenta	6%
Najlepszy wybór, najlepszy kandydat	3%
Jest mi bliski, podzielam jego poglądy, wartości – ogólnie	8%
Budzi zaufanie, przekonujący, wiarygodny	7%

Pozytywne cechy kandydata

Zalety umysłu: mądry, wykształcony, inteligentny, kompetentny, zna kilka języków obcych	13%
Cechy osobowości: dynamiczny, przebojowy, waleczny, konkretny, stanowczy, zdeterminowany	6%
Inne zalety: spokojny, wyważony, rozsądny, kulturalny	7%
Otwarty na ludzi, ma szacunek dla ludzi, tolerancyjny, nieużywanie słów nawołujących do nienawiści grup mniejszościowych	6%
Nie dzieli społeczeństwa, dąży do zgody; chce się porozumieć również z mającymi inne zdanie	5%
Doświadczenie polityczne, sprawdził się jako prezydent Warszawy, samorządowiec	5%
Świeży, młody, nowa krew	4%
Ma swoje zdanie, niezależny, samodzielny, nie jest marionetką	4%
Zalety moralne: uczciwy, prawdomówny, szczery	3%
Europejczyk, obycie w świecie: jedyny, którego nie będziemy się wstydić	3%
Elokwentny, dobry mówca	2%
Prezencja, aparycja	1%

Ocena szans wyborczych

Ma szansę wygrać: bo mój kandydat nie miał szans	10%
--	-----

Inne

Żona jako atut: ociepliła jego wizerunek, jego żona się udziela	2%
Pozostałe odpowiedzi	2%
Trudno powiedzieć	1%
Odmowa odpowiedzi	1%

Szymon Hołownia Wśród zadeklarowanych wyborców Szymona Hołowni nieco więcej było kobiet (57%) niż mężczyzn (43%). Jego elektorat był młodszy niż ogół głosujących (średnia wieku – 43 lata): proporcjonalnie dwukrotnie większy był w nim udział ludzi młodych: do 24. roku życia (14%), blisko trzy razy mniejszy natomiast udział osób w wieku 65+ (8%). Wyborcy Szymona Hołowni nie wyróżniali się spośród wszystkich głosujących pod względem wielkości miejsca zamieszkania. Byli natomiast nieco lepiej wykształceni niż ogół wyborców: tylko 3% deklarowało wykształcenie podstawowe, natomiast 42% wyższe. Elektorat Szymona Hołowni można określić jako centrolewicowy: 31% jego wyborców deklarowało bowiem lewicowe poglądy polityczne, zaś 32% – centrowe. Spora część jego wyborców (20%) nie potrafiła ułożyć swoich przekonań politycznych na skali lewica – centrum – prawica. Elektorat Szymona Hołowni jest umiarkowanie religijny: ogółem 35% co najmniej raz w tygodniu uczestniczy w praktykach religijnych (wśród ogółu wyborców – 46%). Większość jego wyborców (74%) nie zalicza się ani do sympatyków obozu rządzącego, ani do sympatyków opozycji (74%), przeszło jedna piąta z nich to jednak zwolennicy opozycji (22%).

Głosy oddane w wyborach na Szymona Hołownię można odczytać przede wszystkim jako wyraz niezadowolenia lub co najmniej dystansu wobec kształtu sceny politycznej w Polsce i polityki w ogóle. Ponad połowa zadeklarowanych wyborców Szymona Hołowni poparła go jako kandydata bezpartyjnego, obywatelskiego, niezależnego, spoza układu PO–PiS (*nie chciałam głosować na polityków, nie jest uwikłany w partyjne powiązania; mam dość walki PO i PiS; jest kandydatem ludu; społecznik; układ PO–PiS-u dla Polski jest niszczący*). Do tej samej kategorii można zaliczyć także liczne głosy, że Szymon Hołownia jest nowy na scenie politycznej, ma inne, świeże spojrzenie na politykę, nowe pomysły, daje nadzieję.

Bardzo duża część wyborców wypowiadała się pozytywnie o programie i poglądach swojego kandydata, na ogół jednak poprzestając na ogólnikach. Konkretnie elementy programowe, które zyskały uznanie wyborców, to przede wszystkim rozdział państwa od Kościoła oraz nacisk na ekologię.

Często wyrażano przekonanie, że jest człowiekiem wiarygodnym i budzącym zaufanie. Wybór Szymona Hołowni był na ogół podyktowany przekonaniem, że to odpowiedni, a nawet najlepszy kandydat, ale dla części osób to wybór mniejszego zła.

Duża grupa wyborców Szymona Hołowni wskazywała konkretne cechy kandydata. W ocenie swoich zwolenników szanuje on ludzi, jest otwarty i daje nadzieję na pojednanie Polaków (*liczy się z każdym człowiekiem, a nie dzieli na lepszych i gorszych*). Inni podkreślali jego postawę etyczną i bezinteresowne zaangażowanie w politykę (*nie dąży do sukcesu politycznego, ale do osiągnięcia założonych celów, nie jest pazerny na pieniądze*). Wśród innych jego zalet wymieniano m.in.: inteligencję, wykształcenie, kompetencje, rozsądek czy kulturę osobistą.

Motywy głosowania na Szymona Hołownię

N=117

Brak afiliacji partyjnych, nowa jakość

Bezpartyjny, kandydat obywatelski, niezależny, spoza układu PO–PiS: nie chciałam głosować na polityków, mam dość walki PO i PiS	54%
Nowy na scenie politycznej, inne, świeże spojrzenie na politykę	13%

Program i poglądy kandydata

Dobry program, dobre postulaty, wizja Polski: chce się zająć prawdziwymi problemami; przemyślany i kompletny program	34%
Konkretne elementy programowe: rozdział Kościoła od państwa	6%
Konkretne elementy programowe: nacisk na ekologię, postulaty prozwierzęce i ekologiczne	3%
Pozytywny program, pozytywny przekaz: mówi o swoim programie, nie wytyka błędów przeciwnikom	1%

Identyfikacja z kandydatem

Budzi zaufanie, przekonujący, wiarygodny	13%
Głosowanie negatywne: metodą eliminacji, najmniej szkodliwy, mniejsze zło	5%
Odpowiada mi, podoba mi się, osobista sympatia	4%
Najlepszy wybór, najlepszy kandydat	3%

Cechy kandydata

Nie dzieli ludzi, szanuje ludzi, jest otwarty, liczy się z każdym człowiekiem	5%
Zalety moralne: postawa etyczna i moralna, nie jest pazerny na pieniądze	3%
Inne zalety: wykształcony, inteligentny, kompetentny, merytorycznie przygotowany, rozsądny, kulturalny	9%

Inne

Trudno powiedzieć	2%
-------------------	----

Krzysztof Bosak Elektorat tego polityka to, najkrócej rzecz ujmując, przede wszystkim młodzi mężczyźni. Jak wynika z deklaracji badanych, mężczyźni (w różnym wieku) stanowili ogółem 79% wyborców Krzysztofa Boska. Blisko trzy czwarte spośród głosujących na tego polityka miało nie więcej niż 34 lata: 21% było wieku od 18 do 24 lat, zaś 50% – od 25 do 34 lat. Średnia wieku wyniosła 33 lata. Kandydat Konfederacji Wolność i Niepodległość przyciągnął głównie miejskich wyborców: prawie o połowę mniej liczny niż wśród ogółu głosujących był wśród jego zwolenników odsetek mieszkańców wsi (21%), proporcjonalnie liczniejszy był natomiast odsetek mieszkańców średniej wielkości miast – mających od 20 000 do 499 999 ludności (ogółem 55%). Wyborcy Krzysztofa Bosaka byli wykształceni lepiej niż przeciętnie: ponad połowa miała wyższe wykształcenie (51%), zaś kolejne 41% – średnie; deklarowali też wyższe dochody *per capita* niż przeciętnie (40% – co najmniej 3000 zł). Większość wyborców kandydata Konfederacji określała swoje poglądy polityczne jako prawicowe, jednak – w odróżnieniu od zwolenników Andrzeja Dudy – jedynie 5% zaliczało się do sympatyków obozu rządzącego. Zdecydowana większość (78%) deklarowała, że nie sympatyzuje ani z rządzącymi, ani z opozycją. Głosujący na Krzysztofa Bosaka stanowili bardzo różnorodną grupę pod względem poziomu uczestnictwa w praktykach religijnych. Więcej niż wśród ogółu głosujących było wśród nich

w ogóle niepraktykujących (35%), z drugiej strony proporcjonalnie liczniej byli reprezentowani praktykujący kilka razy w tygodniu (7%).

Zwolennicy Krzysztofa Bosaka w swoich decyzjach wyborczych brali pod uwagę przede wszystkim poglądy kandydata i reprezentowanego przez niego ugrupowania na gospodarkę, oczekiwali zwiększenia swobód gospodarczych, obniżenia podatków, podwyższenia kwoty wolnej od podatku, ograniczenia wydatków budżetowych (*przedstawił ciekawe propozycje dla poprawy gospodarki, dąży do obniżenia podatków i ograniczenia roli państwa w życiu gospodarczym; nie chce zabierać korzyści ludziom ani darmo ich dawać; zakaz uchwalania budżetu z deficytem; zmniejszenie socjału ze strony państwa*). Inne postulaty i oczekiwania wyborców tego kandydata dotyczyły m.in. zwiększenia wolności w różnych dziedzinach życia, m.in. nieobowiązkowych szczepień ochronnych oraz suwerennej polityki zagranicznej.

Istotną rolę odgrywały względy światopoglądowe: to, że Krzysztof Bosak reprezentuje konserwatywne wartości, jest katolikiem, sprzeciwia się aborcji (*jest człowiekiem ideowym, wyznaje wartości katolickie i jako jedyny kandydat opowiedział się przeciwko aborcji*). Inni z kolei podkreślali, że to kandydat prawicowy, przedstawiciel bliskiej im partii.

Wielu wyborców Krzysztofa Bosaka ogólnie deklarowało, że odpowiadają im poglądy i program popieranego przez nich kandydata.

Część osób wyrażała ogólnie poparcie dla tego kandydata bądź deklarowała, że głosowała przeciwko innym.

Istotnym atutem Krzysztofa Bosaka było to, że jest spoza układu PO-PiS, co więcej – reprezentuje środowisko, które jeszcze nie było u władzy, jest nieopatrzonej w polityce (*niechęć do dwóch partii PO i PiS, chęć zmiany na świeżą krew; chęć złamania duopolu partyjnego; jest nowy, młody, najmniej zrobił jeszcze złego*).

Duża grupa wyborców Krzysztofa Bosaka wskazywała jego konkretne zalety. Poza tym, że jest młody i dobrze wygląda, jest zdolnym politykiem, dobrym mówcą: nie tylko elokwentnym, ale także merytorycznie argumentującym. Kandydat Konfederacji był także chwalony za stałość poglądów.

W ocenie wyborców Krzysztofa Bosaka jego kampania była pozytywna, nienastawiona na wywoływanie konfliktów.

Motywy głosowania na Krzysztofa Bosaka**N=67**

Program i poglądy kandydata	
Wizja Polski: dobry program, bliskie mi poglądy – ogólnie	24%
Poglądy na gospodarkę, liberalizm gospodarczy, wolność gospodarcza, obniżenie podatków	41%
Wolność – w różnych dziedzinach, np. w kwestii szczepień	5%
Polityka zagraniczna – suwerenność Polski, przeciw relokacji uchodźców	5%
Profil ideowy i afiliacje polityczne kandydata	
Względy ideowe; konserwatyzm, wartości katolickie, sprzeciw wobec aborcji; patriotyzm	9%
Prawica, prawicowe poglądy – ogólnie	4%
Reprezentuje bliską mi partię, jestem zwolennikiem Konfederacji	3%
Identyfikacja z kandydatem	
Odpowiada mi: byłaby to dobra zmiana	3%
Najlepszy kandydat – ogólnie	1%
Głosowanie negatywne: brak lepszych kandydatów, głosowanie przeciwko innym	3%
Spoza układu PO-PiS	
Polityk spoza duopolu partyjnego (PiS-PO), spoza układu partyjnego, nieopatrzony, jeszcze nie rządził	18%
Pozytywne cechy kandydata	
Zdolny polityk: dobrze się wypowiada, mądrze mówi, logika myślenia	10%
Młody	5%
Dobra prezencja	3%
Stołość poglądów	2%
Inne	
Pozytywny przekaz, pozytywna kampania	3%
Wpływ rodziny: głosowałam jak mąż	2%
Trudno powiedzieć	4%

Małe liczebności wyborców Władysława Kosiniaka-Kamysza i Roberta Biedronia w badanej próbie pozwalają jedynie na ich bardzo ogólną charakterystykę, zarówno jeśli chodzi o ich profil społeczno-demograficzny, jak i motywacje wyborcze.

Władysław Kosiniak-Kamysz Ponad połowa osób, które zadeklarowały, że w pierwszej turze poparły lidera PSL, to mieszkańcy wsi. Nie udało mu się natomiast przyciągnąć mieszkańców największych miast. Inne cechy społeczno-demograficzne miały dla decyzji o głosowaniu na Władysława Kosiniaka-Kamysza mniejsze znaczenie. Co ciekawe, wyborcy tego kandydata w większości określali swoje poglądy polityczne jako centrowe lub lewicowe. Ponadto większość z nich deklarowała, że nie sympatyzuje ani z obozem władzy, ani z opozycją.

Decyzje o oddaniu głosu na Władysława Kosiniaka-Kamysza podyktowane były w dużej mierze przywiązaniem do marki Polskiego Stronnictwa Ludowego i lojalnością wobec popieranej przez siebie partii (*jestem z PSL od zawsze*). Deklaracje jego wyborców pokazują także, że swoją decyzją nie chcieli wpisywać się w konflikt między PO i PiS oraz wybierali kandydata, którego cenią przede wszystkim za dążenie do porozumienia, rozwagę, kulturę osobistą (*nie zraża ludzi do siebie swoimi wypowiedziami; wyważony; kulturalny; działa pojednawczo; najmniej konfliktowy*). Dla swoich wyborców to człowiek wiarygodny, budzący zaufanie, którego poglądy są im bliskie.

Robert Biedroń Ogólnie rzecz biorąc, elektorat tego polityka był lepiej wykształcony i sytuowany niż ogół głosujących. Jego wyborcy deklarowali na ogół lewicowe poglądy polityczne. Popierający kandydata Lewicy zaliczali się do sympatyków opozycji lub dystansowali się zarówno od rządzących, jak i od opozycji.

Wyborcy Roberta Biedronia deklarowali zbieżność ideową i bliskość poglądów ze swoim kandydatem. Ważne były dla nich przede wszystkim kwestie światopoglądowe (poparcie dla postulatów środowisk LGBT, liberalne poglądy w kwestii przerywania ciąży) i lewicowa tożsamość kandydata. Wybierali Roberta Biedronia ze względu na jego tolerancję, otwartość, szacunek dla innych (*otwarty na społeczeństwo, bez podziałów i nienawiści; darzy szacunkiem wszystkich niezależnie od inności, w tym orientacji seksualnej, wyznaje zasadę, że wszyscy są równi*). Wskazywano także na pozytywny przekaz kandydata w kampanii wyborczej (*nie wypowiadał się negatywnie o przeciwnikach w wyborach*).

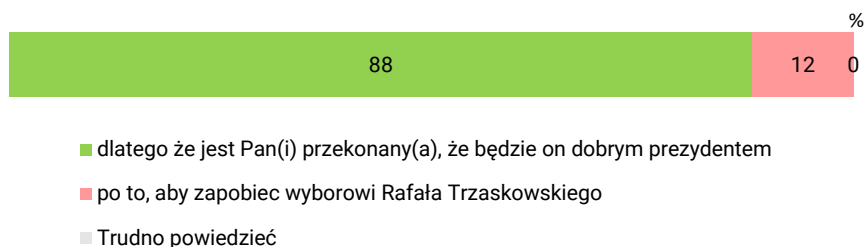
DRUGA TURA WYBORÓW PREZYDENCKICH – ZA OBOZEM WŁADZY LUB PRZECIW NIEMU

Mimo dobrego wyniku Szymona Hołowni w pierwszej turze wyborów i deklaracji innych kandydatów dotyczących chęci zasypywania podziałów politycznych i odbudowania wspólnoty głosowanie w drugiej turze wyborów odwzorowało istniejący od 2005 roku układ na scenie politycznej z dwoma dominującymi i antagonistycznymi wobec siebie partiami. Temperatura emocji była tak duża, że partycypacja wyborcza zbliżyła się do rekordowej frekwencji z 1995 roku (być może, gdyby nie obawy związane z epidemią koronawirusa, do urn poszłoby jeszcze więcej wyborców). Na wysokiej frekwencji zaważyła niespotykana dotychczas skala głosowania negatywnego. Taki wniosek nasuwa się już na podstawie deklaracji dotyczących motywów głosowania na głównych kontrkandydatów w pierwszej turze wyborów prezydenckich, a potwierdzają go deklaracje wyborców dotyczące drugiej tury. O ile zdecydowana większość deklarujących poparcie dla Andrzeja Dudy (88%) wyrażała przekonanie, że będzie on dobrym prezydentem, o tyle w przypadku Rafała Trzaskowskiego z takim przeświadczeniem głosowało jedynie 53% jego wyborców. Niewiele mniejszy odsetek jego wyborców (46%) głosował przede wszystkim po to, aby zapobiec reelekcji Andrzeja Dudy.

CBOS

RYS. 1. Czy zamierza Pan(i) głosować na Andrzeja Dudę:

DEKLARACJE WYBORCÓW ANDRZEJA DUDY Z DRUGIEJ TURY N=550



CBOS

RYS. 2. Czy zamierza Pan(i) głosować na Rafała Trzaskowskiego:

DEKLARACJE WYBORCÓW RAFAŁA TRZASKOWSKIEGO Z DRUGIEJ TURY N=420

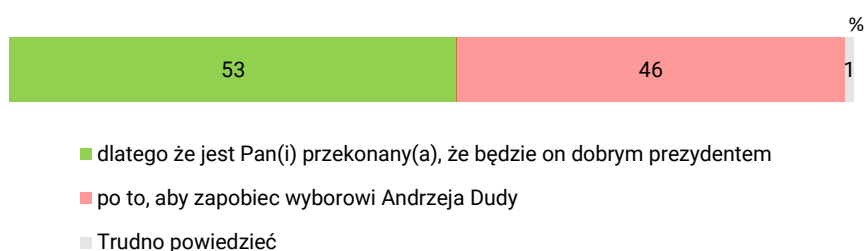


TABELA 1. Skala głosowania negatywnego w drugiej turze wyborów prezydenckich (na podstawie badań realizowanych przed drugą turą wyborów lub bezpośrednio po niej)

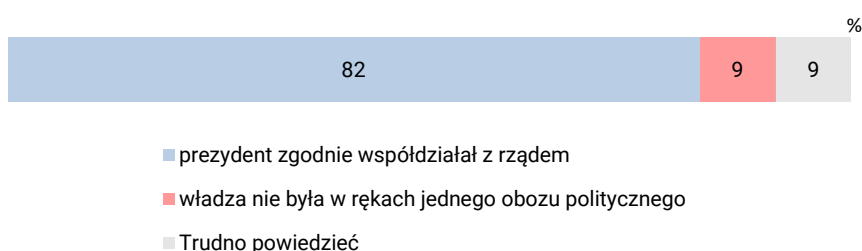
Deklaracje wyborców:	Głosowanie pozytywne	Głosowanie negatywne	Trudno powiedzieć
	w procentach		
2020			
Andrzeja Dudy	88	12	0
Rafała Trzaskowskiego	53	46	1
2015			
Andrzeja Dudy	64	34	2
Bronisława Komorowskiego	60	38	2
2010			
Jarosława Kaczyńskiego	81	18	1
Bronisława Komorowskiego	63	36	1
2005			
Lecha Kaczyńskiego	82	13	5
Donalda Tuska	74	24	2
1995 - przed debatą			
Aleksandra Kwaśniewskiego	83	15	2
Lecha Wałęsy	58	36	6
1995 - po debacie			
Aleksandra Kwaśniewskiego	82	15	3
Lecha Wałęsy	57	39	4

Jednym z istotnych wątków kampanii wyborczej – argumentów mających zachęcić do głosowania w drugiej turze wyborów prezydenckich – było umożliwiający sprawne rządzenie współdziałanie rządu i prezydenta *versus* ograniczenie władzy PiS. Wyborcy Andrzeja Dudy w zdecydowanej większości (82%) zgadzali się z opinią, że obecnie ważniejsze jest, aby prezydent zgodnie współpracował z rządem. Dla głosujących na Rafała Trzaskowskiego (81%) istotne było natomiast, aby władza nie była w rękach jednego obozu politycznego.

CBOS

RYS. 3. Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie ważniejsze jest, aby:

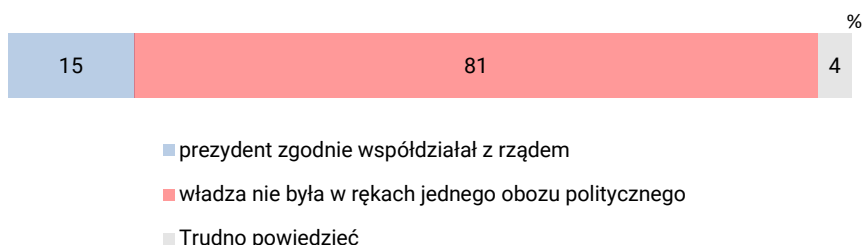
DEKLARACJE WYBORCÓW ANDRZEJA DUDY Z DRUGIEJ TURY N=550



CBOS

RYS. 4. Czy, Pana(i) zdaniem, obecnie ważniejsze jest, aby:

DEKLARACJE WYBORCÓW RAFAŁA TRZASKOWSKIEGO Z DRUGIEJ TURY N=420



Deklaracje głosujących w pierwszej turze wyborów prezydenckich pokazują, jakimi motywami kierowali się wyborcy poszczególnych kandydatów. Podsumowując i ujmując rzecz najogólniej, za Andrzejem Dudą przemawiała pozytywna ocena jego prezydentury oraz dokonań całego obozu władzy, przede wszystkim realizowana polityka społeczna: wprowadzenie programu Rodzina 500 plus i innych rozwiązań na rzecz dzieci i rodzin oraz wspieranie emerytów (13. i – zapowiadana – 14. emerytura, podwyżki świadczeń). Prezydentowi udało się zbudować więź z wyborcami, którzy mieli poczucie, że leży mu na sercu los zwykłych ludzi i można mu ufać, gdyż poważnie potraktował swoje zobowiązania wyborcze sprzed pięciu lat. Jak deklarowali jego najbardziej zagorzali zwolennicy,

był jedynym i najlepszym wyborem, kandydatem w pełni odpowiadającym ich potrzebom i oczekiwaniom.

Wyborcy Rafała Trzaskowskiego kierowali się przede wszystkim nadzieją na ograniczenie władzy Prawa i Sprawiedliwości i poprawę jakości rządzenia. Choć ich głos był przede wszystkim głosem za zmianą, to kandydat Koalicji Obywatelskiej dobrze wpisywał się wizerunkowo w oczekiwania społeczne dotyczące prezydenta. Był bowiem postrzegany przez swoich wyborców jako polityk merytorycznie przygotowany do pełnienia tej funkcji. Uznanie zyskała także z jednej strony jego determinacja w wyborczej walce, z drugiej zaś doceniono jego otwartość na ludzi i dążenie do porozumienia. Już w pierwszej turze część wyborców brała pod uwagę szanse rywali urzędującego prezydenta i głosowała na Rafała Trzaskowskiego jako na najpoważniejszego konkurenta Andrzeja Dudy.

Głosujący na Szymona Hołownię swoją decyzją wyrażali przede wszystkim dystans do partii politycznych w Polsce, w tym przede wszystkim do obu dominujących na scenie politycznej ugrupowań.

Wyborców Krzysztofa Bosaka łączyły przede wszystkim liberalne poglądy na gospodarkę. Oczekiwali zwiększenia swobód gospodarczych i zmniejszenia podatków. Ważne były także względy światopoglądowe. Wyborcy Krzysztofa Bosaka swoją decyzję uzasadniali również chęcią przełamania duopolu PiS-PO na scenie politycznej i oddania władzy w ręce przedstawiciela formacji, która dotychczas nie rządziła.

Władysława Kosiniaka-Kamysza poparli przede wszystkim najbardziej lojalni zwolennicy Polskiego Stronnictwa Ludowego, Roberta Biedronia natomiast – osoby identyfikujące się z ideową lewicą.

W tegorocznych wyborach prezydenckich większe znaczenie niż we wcześniejszych – poczynając od 1995 roku – miało głosowanie negatywne. Można powiedzieć, że głosowanie w drugiej turze stało się *de facto* plebiscytem za obecną władzą lub przeciw niej.

Opracowała

Beata Roguska